

כיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגידDDRISHOT וחקירות

ראשי פרקים

- א. חזרה מהגדת עדות לפני דרישות וחקירות (לאחר שביטלו דרישות וחקירות)
1. שוויות הר"ן סימן לד
 2. שוויות הרא"ם סימן כד
- ב. ארבעה הסברים לחלוקת הראשונים
1. גדר תקנת חכמים שביטלו דרישות וחקירות בדיוני מmonoת
 2. הסבר שוויות עטרות חכמים'
 3. שיטת בעל הדברים יחזקאל'
 4. תוקף עדות בלי דרישות וחקירות – מדאוריתא או מדרבנן ?
- ג. הרחבה – תוקף עדות בלי דרישות וחקירות
- ד. הערות בשולי הדברים

א. חזרה מהגדת עדות לפני דרישות וחקירות (לאחר שביטלו דרישות וחקירות)

בשו"ע חוות כתא נפסק: לאחר שהuide העד בבית דין אינו יכול לחזור בו. מקור דבריו בלשון הרמב"ם פ"ג עדות בשינוי מסויים וכדומה. מעיקר הדין בדיוני מmonoת צרך דרישות וחקירות כבדיני נפשות (משנה טנחדרין ר"פ אחד דין monoות). ובפשטות הדין הניל' שיכיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' חל רק לאחר דרישות וחקירות.¹

¹ עי' תומים ונתח"מ ר"ס כת שדנו בדברי Tosfot פטחים יא,ב ויב,א שמהם משמע שיש דין כיון שהגיד מיד אחר ההגדה אף לפני דוח'ח ועי' או"ש עדות פ"ג ובדברי יחזקאל סי' ז' אות כו. ואכם"ל בשיטה זו.

ועי' תוספתא כתובות פ"ב וסנהדרין פ"ו:
לועלם העדים יכולין לחזור בהם עד שתחקיר עדותן בבית דין נתקירה
עדותן בבית דין אין יכולין לחזור בהן².

נחלקו ראשונים בדיני ממונות לאחר שבטלו דוח' האם חזור ומגיד עד שהיה
דוח' (או גמ' ד?) או מיד שניים עדותנו אינו חזור ומגיד. [הא דחזור ומגיד עד
סוף דוח' הרי זה מפני שעדותתו טרם נתסיימה ולכן נראה לכאורה מצד ב'].

1. שו"ת הר"ץ סימן ל'

בשוו"ת הר"ץ סי' לד, הובא בב"י סי' קט כתוב שמיד לאחר ההגדה אינו חזור
ומגיד.

הר"ץ נשאל כך:

עוד שאלת: שאעמידך על דעתך בדיון כיון שהגיד שוב אינו חזור ומגיד בעדות
על פה שלא על כתוב ידו, על איזה צד נאמר בין לאיסור בין להיתר בין לחוב
ובין לזכות, אם אחר שבאו לב"ד וקבלו עדותן כראוי בעדות ולא בעלי חקירה
מדינה או מתקנתא ולכך לא עשו חקירה, אם יכולין לחזור ולשתור עדותן כל
זמן שלא יצאו מב"ד, או אף' יצאו מב"ד כל זמן שלא נחקרה עדותן ע"ג
ולא בעינן חקירה ואפי' לא מתלו למה שהיעידו בראשונה כמו שנראה
לכאורה... (מ) פרק האשעה שנתרמלה (כתובות יח,ב) גבי אנוסין היינו דתלי³
טעמא דכוון שהגיד שוב אינו חזור ומגיד כההיא דריש לקיש עדים החתוימים
על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד, אלמא חורת ההגדה בחקירה
תליה מילתה וכו' והקשית על זה א"כ הוא שיכולין הן לשטו דבריהם כל
זמן שלא נחקרה עדותן בלבד אלא אמתלא גם אחר שייצאו מב"ד אפי'ו בעדות ולא
בעי חקירה, א"כ אם נפסק הווין ונפרע החוב ונاقل הדבר או נשאת האשעה
ויחזרו העדים ויאמרו מבדיין אנו הحاسب ישיב הממן ותצא האשעה מאישה,
זה מן התמייה, אלו הם דברין.

(והשיב הר"ץ): דעת השער בזה הוא שמכיוון שהגיד שוב אינו חזור ומגיד, וכל
שנגמרה עדותנו קרויה שהגיד וכל שלא נגמרה מפני שעדיין אינו נקרא שהגיד
הרי הוא יכול להפוך עדותנו כמו שיריצה, וזהו שאמרו בירושלמי שהעדים
שהיעדו בין לטמא בין לטהר בין לרחוק בין לקרב בין לאסור בין להתריר בין

² כך במחוזות צוקרמנל ובכ"ע וכן בכתבות. בנדפס: לעולם אין העדים יכולין לחזור
בחון עד שתחקיר עדותן. ובג' ר' ר' בסוף פ' ז"ב: לעולם אין העדים יכולין לחזור בחון
משנתקירה עדותן.

לזכות בין לחיב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין אנו הרי אלו נאמנים אם משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין אנו אין אלו נאמנים. ואל תחשוב שכשתפסו זה הלשון אם עד שלא נחקרה ומשנחקרה שבא בדקוק גמור ותלמוד ממנו שאף בדיוני ממונות דלא בעין חקירה וזרישה אחר שנטקלה עדותן יכולן לחזור בהן כיון שלא נחקרה עדותן, זהה בודאי אינו שכיוון שנגמרה עדותנו ואין אנו צריכים עוד לדבריו הרי הגיד ושוב אינו חוזר ומגידי, אלא מפני שכל העדויות מן הדין צריכים דרישת וחקירה (סנהדרין לב,א) תפaso הלשון שהוא בכלם וכו'.

הר"ז מקבל את הנחת השואל שדבר תמורה הוא לאפשר חזרה עדים אף לאחר גמר דין הויל ולא התקימי (עפ"י התקינה) דרישות וחקירות. לדעת הר"ז לאחר גמר העדות אין העדים יכולים לחזור ויש להגדיר זמן זה שבו 'ונגמרה העדות'. הר"ז סבור שב嗾דר דרישות וחקירות שוב נחשב גמר העדות לפני זמן זה³. לשיטתו לשונו התוספנא (והירושלמי) מתאימה לכל העדויות אך בפועל בדיוני ממונות שבטלו חכמים דרישות וחקירות שוב אינם חוזר ומגידי מיד בגמר הגדירה.

וע"י ב"י סי' כת בשם מר讚ci (ר"י) ור"ז הנ"ל. וכן נפסק בשוו"ע ר"ס כת כנ"ל.

2. שו"ת הרא"ם סי' כת כד

בשו"ת הרא"ם סי' כד מביא תשובה רשב"א שאינה לפניו אך בתוכן נראה כשו"ת הר"ז הנ"ל. בתוך דבריו מצין לדבריו רבינו ישעה (הר"ז) כתובות י'ח,ב (שבאר מדו"ע דקדקה הגמ' להביא את ר"ל, או מדו"ע דקדק ר"ל בלשון 'כמי שנחקרה עדותן בב"ד' ביחס לשטר ולא אמר 'כמי שהיעדו בב"ד') והגדיר הר"ז שכל עוד לא נחקרה העד חוזר ומגידי. ציין עוד לדבריו הרמב"ם עדות גה וז"ל:

כל עד שנחקרה עדותו בבית דין בין בדיוני ממונות בין בדיוני נפשות אין יכול לחזור בו, כיצד אמר מוטעה היתני שוגג היתני ונזכרתי שאין הדבר כן, לפחדו עשיתך אין שומעין לו אפילו נתן טעם לדבריו, וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי, כללו של דבר כל דברים שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו שיבא מכללו ביטול העדות או הוספת תנאי בה אין שומעין לו.

³ לטוביים שקיים מושג של גמר דין שהעדות והתקבלה, מסתבר שלפני שלב זה לא חל דין 'אין חוזר ומגידי' עי' רבינו יונה בעלויותו ב'ב קסחה, ואכמ"ל.

מדוברי הרמב"ם משמע שעד שלא נחקרה העדות יכול העד לחזור בו אף בדיני ממונות. ולדעת הרא"ם קיימת מחלוקת ראשונית בדיון זה.⁴

השם"ע ר"ס כת כتب שהמחבר שינה מלשון הר"מ והטור (ונקט 'אחר שהעדי' ולא 'אחר שנחקרה') ושהם לא דיבקו בדבරיהם (لدעת הרא"ם, כאמור, דבריהם מדוייקים ולפנינו מחלוקת ראשונית). וכן דעת הב"ח.

יש להעיר מדברי ר' מאיר אריק בשווית אמריו יושר סי' ז בעדות גו"ק שמתלטט למעשה בעקבות מחלוקת זו. ומחמיר לכך"פ בענייני קידושין וחושך אף לעדות השנייה⁵ (בנדון במקרה שלו). ויתכן ובממוןנות נשאר בספק ויש לדון מי המוציא (ותתכן נפ"מ אם כבר שמעו עדות שנייה או לא).⁶

נראה שלפנינו מחלוקת ראשונית – משפטלו דו"ח בד"מ האם דין אין חוזר ומגיד חל מיד בסיטים הגדה או שהוא נשאר תלוי דו"ח (אם כי לדעת הרא"ם אין מקום למחלוקת זו, הרי דברי הר"ד מפורשים הם וממילא אין הכרח לדוחוק ברמב"ם ובטור).⁷

ב. ארבעה הסברים למחלוקת הראשונית

נראה להציג ארבע אפשרויות בהסביר המחלוקת הניל, כאשר חלקן תלויות זו בזו:

1. גדר תקנות חכמים שבטלו דרישות וחקירות בדיני ממונות

מהו גדר תקנות חכמים שאין דרישות וחקירות בדיני ממונות – האם העדות כמו שנחקרה (אע"פ שלא נחקרה) או שתקנו שדרישות וחקירות אינם לעיוכבה.

⁴ אף מדברי רבינו יוסף קאוו בשווית בית יוסף סי' ד נראה שתהה שאלת זו במחלוקת רמב"ס (ומרדכי) נגד הר"ן.

⁵ ראה בשווית הרא"ם: ...מ"מ באסור אשת איש בנדון דין אין להקל אלא שצרכן להחמיר בכל עז אפלו אם יהיה החולקים רביבים... [כמובן, קולא וחומרה ישנה כאן בהתאם לתוכן העדות הראשונה].

⁶ יש להעיר שלדעת הש"ש (שי"ו פ"יד) דברי הר"ן הניל משווית סי' לד סותרים למש"כ בס"י מז ע"ש. אמן בחרוזות הגרשׂ"א לש"ש דחה דיקח הש"ש בר"ן סי' מז. ואכמ"ל.

⁷ עי' משנת יעקב חוי"מ סי' יא אות ה-ו בשיטת הרמ"א (אבה"ע מב,ד) ועי' בבואר הגרא"א סי' יח וכן בדברי הרמ"א חוי"מ טו,ג.

נראה שנחלקו בכך החותמים (ל,ט) ונתיבות המשפט (שם ד) לגבי חיוב שבועה דר'ח קמייתא באופן שאין העדים מחייבים קנס. הט"ז סבור שאין לחיב שבועה מדר'ח קמייתא בעדות מיוחדת כי העדאות עצמן נלמדת מק"ו מפיו שאין מחייבו קנס עדים שחייבים קנס אנו דין שיחייבוהו שבועה. והרי אין בכוחם של עדים על ידי צירוף לחיב קנס וממילא לא יחייבו קנס שבועה הקשה – לפיז' אם העדים אינם יודעים בחיקיות לא יחייבו קנס וממילא הוא הדין לשבעת ר'ח קמייתא.

הנתיבות השיב בך :

מה שהקשה בתומים מעדים שאינם יודעים בחיקיות לא קשה כלל זהא מדאוריתא גם בממון בעין חיקיות וגוף הק"ו לחיב שבועה הוא מדאוריתא, ובודאי מדאוריתא עדים שאין יודעים בחיקיות אינם מחייבים שבועה ולא ממון⁸. רק שחכמים הקילו דאף דילא **חיקיות הוי בנהקרו.**

נראה שהחותמים נקט שחכמים הקלו ולא הצריכו דרישות וחיקיות אך לא החשיבו שהעדות היא כמי שנחקרה ע"פ שלא נחקירה.

הסוברים שלאחר הגדרת עדות בדיינית ממונות אין העדים יכולים לחזור (אף שלא התקיימה דרישה וחקירה) יסבירו גנטה"מ שהעדות נחשות לעדות שנחקירה, משא"כ לתומים שהתקנה הייתה שא"צ לדוש ולחדור אך לא להחשיב העדות כמי שנחקירה.

2. הסבר שו"ת עטרת חכמים'

בשו"ת עטרת חכמים (לבעל היברוץ טעם' וה'אמרי ברוך') חחו"מ סי' א זנ בתשובה הריני".

וכך כתוב הריני"פ בתשובה סי' רא:

אם הוציאו בפני ב"ד שטר במקבלי עדות והעדות אשר נתקבלה עדות מצוין אם צריך ב"ד להזמין שם כדי שישמעו מהם העדות ע"פ או לא ואם באו לבי"ד ויחליפו העדות המקובלות בפניהם אם קיבל מהם ונניח אותם המקבלין שקיבלו מהם או דין בזה כדי העדים החותמים

⁸ דלא כנו"ב שו"ת אבה"ע קמא עב בסתיוות ההיתר הראשו, שסביר שאף מדאוריתא אמרית אני יודע אינה מעכבת בדיינית ממונת.

שנעשה בש"ע בבית דין ולא יתכן לחזור במה שקיבלו וכתבו על פיهم
מקבלי עדות ואי זה הפרש יש עדי קיומ השטר.

תשובה אם יהיו אותו מקבלים עוזות בקיימות בזקוק עדות ומבינים
בחקירת עדים יפה סומכין עליהם ועל הכתב ואין חששין לעדים
ואם לאו אין סומכין עליהם ולא בכתבתו אלא סומכין על העדים.

והקשה בעט"ח הרי הריני פסק בפי אד"מ שבдинי ממונות אין צורך דריש
וחקירה מפני נעלית דلت ונראה שהריני ס"ל שאף שבטו דו"ח אין חסרון
של חזר ומניגד עד שהיו דרישות וחקירות. אמן לפ"ז חזרה ונעורה טעונה
השואל בשוו"ת הרין סי' לד. ולישב דבר זה הקדים העט"ח הערה נספת
דلمה לי דיינים היודעים לדרוש ולחקר הרי בטלו דו"ח?

מכח קשיות אלו חידש, שלרי"ף (ולרמב"ס) אף שבטו דו"ח הרי הטעם הו
משמעות נעלית דلت ולכן כל מה שלא יגרום לנעלית דلت אין סיבה לבטלו. ז'
חקירות עלולות לגרום לביטול העדות (מחוסר ידע או אי דיקן) ובכך לגרום
 לנעלית דلت שאנשים יראים להלות פן תבטל הגdots העדים אך מ"מ
שאלות על גוף המעשה לברר האמת לאמתנו (ר"ל דרישות) אין סיבה לבטל,
בפרט שכמו שתיקנו לטובת התובעים (זהינו למונע נעלית דلت) יש לחוש אף
לתקנת הנتابעים. וזה אשר חידש הרי"ף בתשובה הניל' שצורך בידי
שבקיאים בדרישות וחקירות.

מעתה ייל' שחלוקת הראשונים הניל' (סעיף א) תליה בחלוקת הראשונים
(ריב"ש ור"ז) אלו דו"ח צריך בדין מרומה. הריב"ש (שו"ת כס) טבור שדי^ג
בדו"ח בחלק העדות הנראית כמרומה אך החולקים ס"ל שצורך דו"ח כבדיני
נפשות. עיין שיעור קודם שנראה שנחلكו בכך המחבר והרמי"א לעיל טו,
וראה קצוח"ח ר"ס ל' ואכמ"ל. הסבירים שבדין מרומה ذי בדרכ"ח באופן
חלקי ע"כ יסביר שבדין, שבטו בהם דו"ח הרי שהביטול הוא למורי
משא"כ אם בדין מרומה יש דו"ח כבדיני נפשות. ולפי"ז ייל' לשנון הרמב"ס
בזקוק נאמר (עדות ג,ה) ואע"ה משפטו דו"ח בדין ממונות עדין צריך
לקיים חלק מחקירות. [ההארה האחונית נכתבת על ידו בידך פלפול
כלשונו].

יש להעיר שלפי"ז קיימת סתירה בפסקין השו"ע בין מש"כ בס"י טו סעיף ג
שבדין מרומה צריך לדרש ולחקר כבדיני נפשות ולפי"ז ייל' שבдинי ממונות
גרidea צריך חלק מחקירות וממילא דין חזר ומניגד הוא רק אחרי חקירות

אלו והרי המחבר בסי' כת השם לשון הרמב"ם והטור וכותב שלאחר עדותם אינם חוזרים ומגידים וכסמי"ע הנ"ל שם סק"א.

3. שיטת בעל הדברי יחזקאל'

לדעת הדברי יחזקאל (כו,כח) הטור דקדק בלשונו. וטעמו דומה לנ"ל שעל אף שבטו דוחר הרי נימקו תקנות מסוימות נעילת דلت אך זה שיקן בחשש טוות או ידיעה. אמן לעניין אפשרות שהיעדים יחוור בהם – אין לתקן תקנה מיוחדת כי המלאה לא חושש לכך (הרוי זה לחושש שמא העדים יסרבו להעיד או ישקרו במקוון). וכך דין כיון שהגד שקיים רק לאחר דוחר נשאר כפי שהיא לפניו ביטול החורץ בדוחיה. ובלשונו: "זנחי דתיקנו רבנן דלא בעי דוחית מטעם נעילת דلت מ"מ לא עקרו רבנן דין תורה למורי ואין לה תורה הגדה רק באופן שאפשר לבוא לידי נעילת דلت ללא התקנה אבל באופן דיליכא חששא אוקמא דאוריתא".

הדברי יחזקאל הוסיף שמכל מקום לאחר גמ"ד שוב אינם חוזרים ומגידים דאל"כ אין לדבר סוף. ועפ"ז בא רערת המגן אברהם על תוספתא סנהדרין פ"ו, שלעיל הובא מהתוספתא שהיעדים חוזרים עד שתתברר עדותם ולעיל מינה איתא שלעלום (איין) העדים חוזרים עד שיגמר הדיון ולכוארה דבריט סותרים ולנ"ל א"ש כי בדיוני ממנעות כאשר אין דוחר חוזרים ומגידים עד גמר דין.

כל הנ"ל בשיטת הטור (והרמב"ם). ואלו בדעת הר"ן י"ל ס"ל שבטו למורי דוחח וכל ההחשלכות מכ.

4. תוקף עדות בלי דרישות וחיקרות – מדוריתא או מדרבנן ?

יש לחקור מהו תוקף העדות לאחר שבטו דוחח – מדוריתא או מדרבנן ? נפקא מיניות אפשריות – האם עד שמשקר עבר על לאו' לא תענה, האם יש עונש של כאשר זם עם יוזמו, ולдин כיון שהגד.

יעוינו בשוויית חממת שלמה סי' אבה"ע סי' נב שהגאון מליסא (בעל נתה"מ) כתוב לו שלעדות בלי דוחח יש תוקף מדרבנן בלבד. והחמד"ש נתה למור שלאחר תק"ח: "...נראה פשוט אם העידו שקר עבר על לא תענה ונפסלו עדות. ע"כ י"ל דהוי עכשו אפילו עדות מדוריתא ושוב איינו יכול להיות חזור ומגיד".

mdbri uolah shehbin sheldut haantivot ain din shel kyon shehgid haail vtotkaf haedutot mdraben. (vayitcan vam yidu shkar la'abru bila'atuna⁹).

vish la'ir shelcaora'ah kel d'takon rben cuin doriyata takon vaf shbetalu do'ich madu'ibetalu din chzor vmagic.

amn yish labar haenun ul pi meshib b'shovit hnt'sh hi abba'u si' uch shatma' budot asha minin shish din shaino chzor vmagic (la'achr shachmimim ha'kshiro f'solim vbeli do'ich vco) vterz uppi'zi drbi hrin (tmihat ha'shol) basi' ld ha'nl. vne'ra'ah shv'onot shalatu hitha' shdun ainu chzor vmagic (dilif mkr'a) ainu ala be'udot vtek'hah yia' let'hayr asha mch na'monot vla' mch udot. v'il shh'ah' lndu'z shbetalu do'ich bd'm yish lomr shain zeh udot ala shposkim ha'din uppi'zi drbirim ak ain can g'dri'udot. vlcn ain din shaino chzor vmagic.

ג. הרחבת - תוקף עדות בלי דרישות וחקירות

ui' chz'ia abba'u si' yit otot b'snuta lomer shahmid udot shkar bd'm, lala do'ich, ainu ubar ul la'o dala'atuna. v'm' m bli cl hz' chkirot, af am hozm, ainu b'casar zms.¹⁰.

u' u' b'dbari hanmo'i br'if ad'm (i,b) voh lshono:

...vau'ig dm'doriyata be'ein cbdiyi nphosot d'ctib mishpat achd yhia lcm rben ha'ztakon hci' cdi shla' tnu'el dlta b'fni lo'ion dai hoh b'ui do'ich la' t'maza mi ylo' vkn g't dm'shrin anfilo ain bo z'mn m'hai t'knta hoh vla' be'ein do'ich kyon d'schihi toba' chodavot v'lholavot vish cch b'id chcmim le'shot m'som d'cl dm'kdsh ad'utaa drben ka

⁹ Raha drbi yozakal han'el shabia drbi hrmb's udot ych,c: chiyob ha'udim zom'mim l'shem b'mkoma shayibin l'shem knts ha'v vpfikc ai'os m'shl'min ul pi'utzman, c'icd hri sh'hu'ido v'ntkra'ah udotn b'bitz din v'achr c'k amro' shn'ihm udot shkar ha'udnu v'ain lo'ah ac'z z'clom, ao' sh'amrano ha'udnu ul be'cn v'c'k v'zom'mano ain m'shl'min ul p'fzon v'co'.
uloh m'dbari shailo sbar shudim zom'min m'mona vla' knts ha'v m'shl'mim uppi'zi utzman. v'hana' p'shot sh'chsm sh'bz'otm' achrim ainu nshim zom'mim ud sh'gmr ha'din chz'ah b'chiyob uppi'zi hordat p'yo v'ac' b'rro' sh'md'bar ca'z la'achr gm'd v'ac' md'u'os h'sif hrmb's: "hri sh'hu'ido v'akra'ah du'otn v'co" v'no'ah sh'v'onuto l'mor, sh'ach la'achr sh'takon sh'ay'z do'ich b'mmon m'm' am' ul'lyim torot hozma' ci' ain zo h'gda m'doriyata ala m'draben u'sh' v'dbari ha'chshbirim h'shliishi v'herub'i sh'ctbnu b'fnis ch'd hts.

¹⁰ Nra'a, amn, sh'phosot sh'ba'ofn zeh ha'udot v'tabtol.

מקדש ובהאי גטו אפקעיניהו רבן לקדושי מיניה וכן למקדש בשטר לא בעין שיהיה זמן כתוב בשטר מהאי טעמא.

נראה מדבריו שתוקף העדות בלי דוח' חוא מדרבנן¹¹ בלבד.¹².

ז. הערות בשולי הדברים

1) לשוי'ת עטרת חכמים הניל (ב.2) יש להשווות פסקי השו"ע כת,א; טו,ג; (כניל) וכן כה, כא עיי באර הגולה שצין לשוי'ת הריני' הפnil כמקור סעיף זה וצ"ע.

2) לסעיף ב.4 – מש"כ החמד"ש בשם הגאון מליסא שבעדות بد"מ בלי דוח' העדות מדרבנן ואינו עבר ללא תענה צ"ע ממש"כ בספרו נתה"מ לעיל סי' א ס"ק ג שהקשה איך מחייבים עדים זוממין בממוון מדינה דגמי הרי עברו על לא תענה וחיבור המלכות פוטר מתשלומי ע"ש ולפי דבריו כאן بد"מ לא עברים על לא תענה. ו王某 יש לישיב כך: הוואיל ומדובר שם בשוו"ע (בשי' א) בחזומה, בהכרח שהיה חלק מהתקירות ואולי באופן שיש חלק מהחקירות, תוקף העדות יהיה מדאוריתא ועדין צ"ע.

3) לסעיף ב.4 – תוקף עדות בדייני ממונעות משבטלו דרישות וחקירות – יש להסתפק לטוביים שתוקף העדות מדרבנן בלבד האם בכך עד אחד לחיבשב שבועה (בנהנה שלחווב שבועה צויך דרישת וחקירה) ועי' נתה"מ הפnil שמשמע מדבריו שמחיבב שבועה.

¹¹ עוד מבואר בדבריו שמדאוריתא עדים בניגון וקידושין צרכיכים דוח'ה.

¹² ראה יד דוד הל' אישות (ח"א) קמא-א וו"ל: "וגם הרמב"םמנה במנין המצאות שלימוצה מיותרת שמחייבין חב"ד לדרש ולחקור העדים עיין מי קעת אבל אין זה מגדיר העדות שלא יהיו העדים נאמנים כלל דוח'י-Amirtot אף שחסרו המצואה עכ"ז דין דין ובדייעבד יכולם לסמוך על עדות האלו חוץ מודיעין נששות וכוכו". משמע שאף מדאוריתא-טרם ביטולו דוח' – העדות היא עדות גמורה. אmens נוארה שבהמשך דבריו מסתפק בכך, ראה שם קמג-ג: "ווקן בדייעבד אם לא דרשו אותם כלל ג'י' מסתפק אני אם עדותם בטלה כיון שצרייך בהם הגדת עדים לפני ביה"ד לעיקר העדות או לא והדבר צריך אכן תלמוד".